

היבטים לשוניים בפרשת ראה עז

דקדוקי מילים וחלקם בעלי שינוי משמעות בפרשת ראה ובהפטרה ובראשון של שופטים

יא כז	אֶת-הַבֶּרֶכָה: הפסוק פותח באתנח אין כאן הכנה של טפחא
יא כט גִּרְזִים:	אין דגש בז"ן כפי שמופיע בחלק מהדפוסים
יב ב עֲבָדוּ-שֵׁם הַגּוֹזִים:	געיה בע"ן, יש להקפיד על הפרדת התיבות והגיית הה"א, שלא יישמע 'עבדו שמה גוים'
יב ו מַעֲשֵׂתֵיכֶם:	הע"ן בשווא נח והש"ן אחריה בשווא נע, כן הדבר בהמשך פס' יא
יב ז בִּרְכָה:	הכ"ף הראשונה בשווא נח למרות הקושי
יב י וַיִּשְׁבְּתֶם-בְּטַח:	געיה בוא"ו
יב יג הַשֹּׁמֵר:	במלעיל ומ"ם סגולה, כן הדבר גם בהמשך ¹
יב יד שֵׁם תַּעֲלֶה עֲלֶיךָ:	טעם טפחא בתיבת שֵׁם. מִצֹּן: כ"ף סופית דגושה
יב טו נָתַן-לָךְ:	געיה בנ"ן הראשונה. יֹאכְלָנוּ: הכ"ף בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהדפוסים, בדומה לו גם בהמשך הפרק
יב טז עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפָּכֶנּוּ כַּמִּים:	טעם טפחא בתיבת תִּשְׁפָּכֶנּוּ
יב יז מַעֲשֶׂךָ:	הע"ן בשווא נח, לא בפתח
יב כ אֶת-גְּבֻלְךָ:	הלמ"ד בשווא נע ² . אֲכָלָה: הא' בחולם ולכן הכ' בשוא נע ³
יב כו וָכֶאֱת:	במלעיל
יב כח וְשִׁמְעֶתָ:	במלרע, לשון ציווי. מִצֹּן: כ"ף סופית דגושה
יב ל אַחֲרֵי הַשְּׂמִדָּם מִפְּנֶיךָ:	טעם טפחא בתיבת אַחֲרֵי. לֹא־לֵהִיָּם: האל"ף נחה, כך גם בהמשך
יג ג וְנִעְבַּדְם:	הנ"ן בקמץ גדול והע"ן אחריה בקמץ קטן
יג ד הַיִּשְׁכֶּם:	הי"ד בחירק, אין לקרוא 'האיִשְׁכֶם'
יג י יִדְּךָ:	ביו"ד מרכא כטעם משנה וכן בפסוק טז. תִּהְיֶה-בָּו: געיה בת"ו ודגש חזק בב"ת מדין דחיק
יג יב וַיִּרְאוּ:	במלרע
יג יד בְּנֵי-בְלִיעַל:	הלמ"ד הראשונה מנוקדת בחירק חסר ולכן היו"ד אחריה בדגש חזק ומנוקדת בפתח, יש להבחין בין תנועת הלמ"ד לבין צליל היו"ד
יג טו נַעֲשֶׂתָה:	הקוראים תי"ו רפויה כש"ן שמאלית צריכים להיזהר לא להבליע את הש"ן. בכל מקרה הש"ן בשוא נח
יג טז אֶת-יֹשְׁבֵי:	ביו"ד מרכא כטעם משנה. הַחֲרֹם אֹתָהּ וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּהּ וְאֶת-בְּהֶמְתָּהּ
לפי-חֶרֶב:	יש להאיץ מעט את קריאת תיבת 'וְאֶת-בְּהֶמְתָּה' המוטעמת בטפחא, להסמיכה

¹ הקורא מלרע ומ"ם צרויה בחשש שינוי משמעות.

² למראית עין הבי"ת בתנועה קטנה (קיבוץ), אבל ציון כאן כמה פעמים שכתוב חריג במקרא "חסרות ויתרות" אינו משנה את הדקדוק. לכן התנועה כאן היא תנועת שורק גדולה (כמו במילה גבול). לא צוינה כאן געיה בב"ת כי יש געיה באל"ף באות הנסמכת.

³ אם יקרא בשוא נח ישמע כאלו מנוקד בקמץ קטן, ובמקום פועל בעתיד (מדבר) יהפוך לשם עצם או לציווי.

לתיבה שלפניה שהרי זהו המפסיק העיקרי הַחֲלֹם אֶתָּה וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּהּ וְאֶת-בְּהֶמְתָּה --
- לְפִי-חֶרֶב⁴

יג יז וְשָׂרְפָה בְּאֵשׁ: קדמא ואזלא כן צריך להטעים ולא במונח רביע⁵

יג יח וְנָתַן-לָךְ: געיה בנר"ן הראשונה

יד א קָרַחָה: הקר"ף בקמץ קטן

יד ד כְּשִׁבִים: יש להיזהר מפני שיכול האותיות ש-ב

יד י אֲשֶׁר אֵין-לּוֹ: תיבת אֲשֶׁר מוטעמת בדרגא בניגוד לכללי מרכא-דרגא לפני תביר⁶

יש לשים לב להבדלים הדקים בין המקרא שלפנינו לבין המקבילה בספר ויקרא יא

יד יב וְהֶעֱזִינָה: הה"א בקמץ רחב והעי"ן אחריה בקמץ קטן, הנר"ן בחירק חסר והי"ד אחריה קמוצה ובדגש חזק

יד יג וְהָרָאָה: עוף זה בספר ויקרא מכונה דאה, בדל"ת במקום רי"ש

יד יד וְאֶת כָּל-עֶרֶב לְמִינוֹ: יש להיזהר מהמקרא הדומה בספר ויקרא, שם אין וא"ו החיבור לפני תיבת 'את'

יד טז אֶת-הַכֹּס: אין כאן וא"ו החיבור בניגוד לפסוק המקביל בויקרא

יד יז וְאֶת-הֶרְחָמָה: במלעיל!

יד כא לֹא תֹאכְלוּ: לֹא במונח ולא במקף. לִגְר: הלמ"ד בפתח. לְנִכְרִי: הלמ"ד בשוא

יד כג מַעֲשֶׂר: העי"ן בשווא נח

יד כד שְׁאֵתוֹ: השי"ן בשוא והאל"ף בצירי. יְבָרְכֶךָ: כ"ף ראשונה בשווא נח, על אף הקושי. כן הדבר גם בהמשך הפרק

יד כה כִּי דָדָךְ: ולא בידך, הדל"ת בשוא נע לא בסגול והטעם בכ"ף

יד כו תִּשְׁאַלְךָ: געיה בתי"ו. האל"ף בקמץ רחב והלמ"ד בשוא נע. וְאָכַלְתָּ שֵׁם: טעם נסוג אחר לכ"ף ודגש חזק בשי"ן מדין אתי מרחיק

טו ב לֹא-יָגֵשׁ: שי"ן שמאלית

טו ד יִהְיֶה-בָּךְ: געיה ביר"ד הראשונה ודגש חזק בב"ת מדין דחיק

טו ו וְהִעֲבַטְתָּ: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה, ועל אף הקושי, הטי"ת בשווא נח

טו ז תִּקְפֹּץ: הפ"א דגושה

טו ט קָרַבָּה: הקר"ף בקמץ רחב והרי"ש אחריה בשווא נע. וְרָעָה עֵינֶיךָ: יש להקפיד, כבכל מקום אחר במקרא, על קריאת העי"ן שאם לא כן, משבש את משמעות הכתוב

טו יא לַעֲנִיךָ: העמדה קלה בלמ"ד למנוע הבלעת העי"ן החטופה, הנר"ן בחירק חסר ולכן הי"ד

⁴ הערה זו מיועדת בעיקר לבעלי הקריאה האשכנזים

⁵ כן הוא בכל המקורות חוץ מהמנחת שי

⁶ דרגא תבוא כאשר ישנן לפחות שתי הברות המפרידות בין הברת התביר לבין הברת המשרת. עפ"י תורה קדומה :

אֲשֶׁר אֵין-לּוֹ

אחריה דגושה. וְלֹא־בִּינָה: הַלֹּמֵד וגם הַבִּלְתִּי בשווא נח, הִי'ד בחולם והנר'ן אחריה בשווא נע: וְלֹא־אֶבֶן

טו יב וְעַבְדָּךְ: הַבִּלְתִּי בקמץ גדול ושווא נע בדל"ת, כן הדבר גם בהמשך פס' יח

טו יד וּמִי־קִבְּךָ: הַמִּמָּם בחירק חסר והי'ד אחריה דגושה ומנוקדת אף היא בחירק חסר

טו טז אֶהְבֶּךָ: הַבִּלְתִּי בשווא נע

טו יז תַּעֲשֶׂה-כֵן: העמדה קלה בת"ו ודגש חזק בכ"ף מדין דחיק

טו כ תֹּאכְלֶנּוּ: הַכ"ף בשווא נע ולא בחטף פתח

טו כא תִּזְבְּחֶנּוּ: הַבִּלְתִּי קמוצה

טז א וְעֵשִׂיתָ פֶּסַח: הַפ"א בדגש חזק מדין אתי מרחיק. בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחָר: תִּיבַת אֲשֶׁר מוקפת ולא במונח

טז ב וְזִבַּחְתָּ פֶּסַח: טעם נסוג אחור לבי"ת

טז ג תֹּאכְלֶנּוּ-עָלְיוֹ: יש להעמיד קלות את קריאת הת"ו מפני הגעיה שם

טז ה נָתַן לָךְ: הטעמה בת"ו, אין טעם נסוג אחור לנר'ן

טז ו לִשְׁכֵּן שְׁמוֹ שֵׁם: תִּיבַת שֵׁם בתביר, אין להסמיכה לתיבה שלפניה בזקף בשונה מקודמו יד כב לִשְׁכֵּן שְׁמוֹ שֵׁם

טז יג בְּאַסְפָּךְ מִגְרָנֶךָ: גם האל"ף וגם הגימ"ל בקמץ קטן

טז טו בְּכָל תְּבוּאָתֶךָ: בכל במהפך ולא במקף ולכן הַכ"ף בחולם ולא בקמץ קטן

טז טז יֵרָאֶה כָּל-זְכוּרֶךָ: בקדמא ואזלא ולא בתלישה (לא קורן אך יש חומשים)

טז יז נָתַן-לָךְ: געיה בנר'ן

הפסרת ראה ישעיהו נד יא – נה ה:

נד יא עֲנִיָּה: הנר'ן בחירק חסר והי'ד אחריה בדגש חזק

נד יב וְשִׁמְתִּי בְּדָכְךָ: כ"ף ראשונה בדגש קל על אף שהתיבה הקודמת מוטעמת בטעם משרת, מסתיימת בהברה פתוחה ובמלרע⁷. הדל"ת בשווא נח אע"פ שהכ"ף אחריה רפויה

נה ב לִשְׁבַּעָה: הש"ן בקמץ קטן

ראשון של פרשת שופטים:

טז יח שְׁפָטִים וְשִׁטְרִים: הַפ"א והטי"ת בשווא נע. תִּתֵּן-לָךְ: געיה בת"ו הראשונה

טז כ נָתַן לָךְ: אין טעם נסוג אחור, כן הדבר גם בהמשך יז ב

טז כא תַּעֲשֶׂה-לָךְ: העמדה קלה בת"ו ודגש חזק בלמ"ד מדין דחיק

יז א כָּל דְּבַר רָע: טעם טפחא בתיבת כָּל, יש להקפיד על הפרדת בין שתי התיבות הנותרות

יז ד וְהִגַּד-לָךְ: געיה בה"א

⁷ במחברת התיגאן של יהדות תימן היא נכללת ברשימת מילים בשם 'אוגירה' הכוללת מקרים חריגים דומים במקרא

יז ז תְּהִיָּה-בּוֹ: העמדה קלה בת"ו ודגש חזק בב"ת מדין דחיק

יז ח לָנֶגַע: הלמ"ד קמוצה

יז י אֲשֶׁר יִבְחַר ה': טעם טפחא בתיבת אֲשֶׁר

יז יב לְשֶׁרֶת שָׁם: טעם נסוג אחור לשי"ן הראשונה

דף ש ב ו ע י בר-אילן

פרשת ראה, תשס"ג "ואת השלך" (דב' יד: יז)

ירון סרי

המחלקה לערבית

א"ה: לא נכללו כאן כל ההערות.

בפרשתנו שבה התורה ועוסקת בדיני מאכלות אסורות: איסור אכילת דם, איסור אכילת כל תועבה, איסור אכילת נבלה, איסור אכילת בשר בחלב, סימני הדגים המהורים, פירות החיות והבהמות המהורות ופירות העופות האסורים באכילה. בין העופות שנאסרו לאכילה מונה התורה את **השלך**. עוף זה נזכר גם ברשימה שנזכרה בפרשת שמיי (ויק' יא: יז).

מדברי חז"ל נראה שהשלך הוא עוף מים: 'אמר רב יהודה שלך זה השולה דגים מן הים' (חולין סג, ע"א). כך גם עולה מתרגום אונקלוס: שליננא, מהתרגום המיוחס ליונתן: שליננא מן ימא, וכן מהפשיטתא ומתרגומים ארמיים אחרים⁸. אפשר שמן הטעם הזה מזוהה כיום השלך עם דורס-יום הניזון מדגים – *haliaetus Pandion*. יצוין כי מלבד עוף זה קיימים עוד סוגי עופות המזוהים עם 'שליית דגים מן הים', כגון: קטופה (*zeylonensis Ketupa*). שלדג לבן-חזה (*smyrnensis Halcyon*) או פרפור עקוד (*rudis Ceryle*). שלא כתרגומי המקרא הארמיים, שבעקבות חז"ל ראו בשלך עוף מים, מתרגומי המקרא הערביים שנכתבו בימי הביניים משמע שהשלך הוא עוף דורס. רב סעדיה גאון בתרגומו הערבי למקרא (תפסיר) תרגם את השלך – זמג', וכך תרגם בעקבותיו גם ר' יונה אבן גנאת. תימה מדוע לא הסתייג ריב"ג מתרגום רס"ג, שהרי לא אחת הביע את ביקורתו, כגון במקרים שבהם אין תרגום רס"ג עולה בקנה אחד עם דברי חז"ל, או שאינו אפשרי מצד הלשון הערבית. עוד יותר מפליאה העובדה שגם הקראים, בני הפלוגתא החריפים ביותר של הגאון, תרגמו אף הם כמותו במקרה דנן⁹.

בספרות הערבית של ימי הביניים נחשב הזמג' לדורס-יום ממינו של העקאב (העוף המזוהה כיום עם העיט – *Aquila*), אם כי קטן ממנו: יש אומרים שהוא זכר העקאב¹⁰. מדברי אלג'אחט' נראה שדרכו של הזמג' להקיא, אלא שאין לכך כל סמך ממקור אחר¹¹.

⁸ ד' טלשיר, שמות בעלי החיים בתרגום הארמי של השומרונים, חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, ירושלים תשמ"א, עמ' 346.

⁹ גם תרגומי המקרא הערביים השומרוניים סברו שמדובר בעוף דורס ולא בעוף מים שכן רובם תרגם את השלך: צקר (בז ציידים *cherrug Falco*); התרגומים הערביים השומרוניים שנמנעו שנעשו תחת ההשפעה הסעדיאנית כביכול תרגמו את השלך שבויקרא צדי (כוס החרבות *noctua Athene*) ובדברים לא תרגמוהו כלל!

¹⁰ שכן הקדמונים סברו שהעקאב, כארנב, מינו נקבה.

¹¹ אלג'אחט', 3, עמ' 157. כך פירש ראב"ע את הקאת (וי' יא: יח), ואילו כאן פירש: "וי"א עוף מנהג תולדתו להשליך ילדיו" – שמא יש לראות בכך מעין הקאה?

אלקזויני סבר שמקור השם זמג' הוא מן הפרסית: זמכ: לדעת אחרים שם זה אכן משוערב אך לא ידוע המקור. ישנם כאלה שתרגמו את השם זמג' לפרסית: דובראדראן, שמשמעה: כשלא עולה בידו להתגבר לבדו על צידו בא אחיו לעזרתו על מנת לסייע לו להשיגו.

אפשר שהוראת זמג' בערבית היא: קל רגליים, מהיר, שכן מבין הבזיארים הוא נמנה עם קלי הדורסים על פי מהירות תנועתו ועצמת זינוקו. מצויות גם משמעויות אחרות הקשורות לאיברי העופות, כמו מקור העוף ובסיס זנב העוף, וייתכן שנתייחד באחד מהם ולפיכך נקרא על שמו. קיימת במילונים גם הוראה של 'היה מלא' – אולי מפני שהזמג' נהג להפריז באכילה עד כדי מילוי הכרס, וכתוצאה מכך הקיא¹². אף שלכאורה מסורת התרגום לפיה השלך הוא עוף דורס אינה עולה בקנה אחד עם מסורת חז"ל הרואה בו עוף מים, נראה שניתן ליישב את הקושי בקיומו של עוד מין זמג', החי בסביבות מקווי מים, והוא אכן שולה דגים מן הים ושמו – זמג' אלמא¹³. אם נאמר שזמג' אלמא הוא בכלל הזמג', כי אז מסורת התרגום של רס"ג תואמת את זו של חז"ל¹⁴.

אף שאין השלך נחשב עוף המסמל את העופות הטמאים, מצינו התייחסות אליו כאל עוף טמא. בקרב יהודי תימן מתהלך לו משל ידוע: 'זמג' מקלי וחמאר משוי¹⁵, שהוראתו: לא כלום, או דבר שאין בו ממש. הרעיון העומד מאחורי משל זה הוא: כשם שזמג', המזוהה עם השלך שבתורה, אינו מועיל ליהודי כשהוא מטוגן, כך החמור, שאינו נמנה עם בעלי החיים המותרים באכילה, אפילו צלוי על האש – אין בו כדי להאכיל את היהודי, ולפיכך שניהם אינם נחשבים לכלום לדידו. אלאכוע, מאסף 'המשלים התימניים', שלא היה יהודי, לא ירד לעומקם של הדברים ולכן לא הצליח לבאר את המשל¹⁶.

יד כא לא תאכלו כל־נבלה לגר אשר־בשעריך תתננה ואכלה אז מכל־לנכרי

תורת הטעמים מהרב אברהם וייסבלום נר"ו עמ' תקכו

בגמ' פסחים כא ב דתניא: לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי וגו'. אין לי אלא לגר בנתינה ולנכרי במכירה, לגר במכירה מניין? תלמוד לומר: לגר אשר בשעריך תתננה או מכור. לנכרי בנתינה מניין? תלמוד לומר תתננה ואכלה או

¹² שהרי לפי אלג'אחט' 3, עמ' 157, הוא עוף שדרכו להקיא.

¹³ קיים דמיון מפתיע בין השלך (=זמג') ובין הקאת (=קוק), העוף אשר 'תולדתו להקיא', שאמור להיות ממנו מין מדברי ('קאת מדבר') והזיהוי המוצע הוא עוף מים הניזון מדגים (=קוק). אגב, זמג' אלמא מזוהה כיום עם ה-Larus (ובערבית: נורס – תן דעתך לקרבה שבין שני השמות!) הוא השחף של ימינו.

¹⁴ השווה י' שווארק, ספר תבואות הארץ, ירושלים תר"ס, עמ' שעג: "תרבסה"ג [=תרגום רב סעדיה גאון] "זומאג" והוא בל"ע [=בלשון ערב] דג ר"ל השולה דגים מן הים". לא ברור מנין לקח את פירושו זה. יצוין כי בספרי הבזיארים נזכרים כמה מינים של זמג' ואף לא אחד מהם הוא עוף מים. עיין אבו אלפתח מחמוד אבן אלחסן כשאגם, אלמצאיד ואלמטארד, מהדורת מחמד אסעד טלס, בגדאד (ללא ציון שנת הוצאה), עמ' 103–: אלחסן אבן אלחסין אבו עבד אללה ט'א, אלביזרה, דמשק 1953, עמ' 113 ועוד.

¹⁵ פיאמנטה ביאר: 'לא תקבל כלום', ראה: M. Piamenta, Post of Dictionary, 204. p. Arabic Yemeni, I, 1990 Leiden, גויטיין אף הביא מקבילה מן הערבית המדוברת הפלסטינית: 'בכרה פי [צ"ל: פיהן] אלמשמש' [=בבוקר תקבל מישמשן].

¹⁶ אלאכוע הסביר שהמשל ייאמר בתשובה לילד, המבקש לדעת דבר מה, שאין המבוגר רוצה שידע,

מכור לנכרי. נמצאת אומר: אחד גר ואחד נכרי, בין במכירה בין בנתינה, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: דברים ככתבן, לגר בנתינה ולנכרי במכירה¹⁷.

והטעמים פיסקו ע"פ פשוטו: לָגֵר אֲשֶׁר-בְּשַׁעֲרֵיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאֶכְלָה / אֹז מִכֹּל לִנְכְרִי. ואין צריך לומר שהטעמים סברו כרבי יהודה, כי הטעמים מפסיקים כדרכם ע"פ הפשט ולא ע"פ הדרש, וההלכה נפסקת ע"פ הדרש.

[ובהערה: שאף אם ההלכה כר"מ אין יכולת לפסק כמוהו, כי הדרש יכול למשוך את הכתוב לשני צדדיו, אך הפשט ובעיקר הטעמים, אינם יכולים לפסק אלא לצד אחד] ועל דרך הפשט יש לבאר שדיבר הכתוב בהווה, שהרי גר תושב המתגורר בקרבך – יש ממנו טובת הנאה, ואם תתן לו היום – יעזור לך מחר בדבר אחר, לכן הדרך לתת לו במתנה מה שאין כן לנכרי שאינו דר בתוכך – הדרך למכור כי אין ממנו טובת הנאה. ע"כ מהספר תורת הטעמים.

הנוסח ומקורותיו. המקורות שעל-פיהם קבע ר"מ ברויאר ז"ל את נוסח המקרא עבור דעת-מקרא, תנ"ך מוסד הרב קוק חורב וירושלים.

יא כט גרזים: לשש. גרזים: ד? אין ספק שאין מקום לדגש בזי"ן¹⁸. ספר שמדגיש אינו מדויק.

יא ל הישב: לשש, מ"ש, מ"ג-לשד יר' כט טו. היושב: ד מחלוקת כתיב. מנחת-שי: הישב: בהעתק הללי וכל ספרי" כ"י מדויקים ודפוס"י ישנים חס'. זכנ^ב במסורת פ' ויחי, יושב י"ז מלאים בתורה זכו, וחסר שם שנים מהם, האחד, והעמלקי והכנעני יושב בעמק דשולח לך, וחשני יושב דו"אמר ה' אל תירא אתו דדברי". ויש יתר, ראה החלתי תת לפניך, וצריך לעבור עליו קולמוס. ופסוק אל תירא אתו הנזכר שם, הוא אשר יושב בחשבון דסוף חקת, ופסוק בעבר הירדן בגיא, הוא אשר יושב בחשבון דאז יבדיל דואתחנן, זו היא המסורת האמיתית שהביא הרמ"ה ז"ל. ובסוף כתב, הלן שבסר³⁶ מלאי וי"ז באורית,

¹⁷ א"ה: בהמשך הסוגיא אותו אתה משליך לכלב, ואי אתה משליך לכלב כל איסורין שבתורה. ופירש רש"י: שנאמר כהן לא תאכל כגון זה, ומדלילטריך קרא למסריה – לא מלי למילף טעמא, דאי לאו אותו הוה אמילא קרא למנחמיה לילטריך, שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל צריה, ונאמר במנצרים לא יחרץ כלב לשנו (שמות יא, ז) לפיכך הקפידה תורה ליתן שכרו, ונכבד הכלב מן הגוי, שהנצלה ימכור לנכרי וטרפה לכלב. רש"י אינו מתכוון שכלב מכובד מגוי, אלא שטרפה נחשבת יותר חשובה מנבלה, כי טרפה אסורה באכילה, אבל איננה טמאה, ונבלה היא אב הטומאה. והשווה לשון רש"י בפרשת משפטים על לָלֶכֶת תִּשְׁלֹכֶנּוּ אֹתוֹ (שמות כב, ל).
¹⁸ הכתיב החסר מראה לכאורה שיש כאן חירק חסר, אבל העדר הדגש במקורות מדויקים גם בנביאים מוכיח שזה חירק מלא בחסרון יו"ד, דבר מצוי למדיי במקרא.

^ב במסורת: מ"ג – ד בר' נ יא.

^ג והעמלקי והכנעני: במ' יד כה.

^ד דו"אמר ה': דב' ג ב.

^ה ראה החלתי: דב' ב לא.

^ו דסוף חקת: במ' כא לד.

^ז בעבר הירדן בגיא: דב' ד מז.

^ח הרמ"ה: יש"ב.

³⁶ =שבועה עשר.

ושאר לישני' דיושב באורי' חס' וי"ז כתי', ושאר לישני' דכות' חס', במ"א בליש' אחרי',³⁷
^טויושב יוסף את אביו ואת אחיו, ומסו' עלי' כלחו' מלאי' במ"ב חסרי' בגבי' זכתו'. [הישב].

יב א כל-הימים¹⁵: — כל-הימים: לש. כל-הימים: ד הערה 15
 אין כל ספק, שזה היה נוסח א: והשוה כא"צ כב. 24. השווה לבמדבר י יד.

יב ה ובאת שמה: שד. שמה: לש השמטת דגש 'אתי מרחיק'.

יב יא תדרו: לש, ש? ד, מ"ש? תדרו: מ"ש? בכא"צ דגוש לפי מאורות נתן.
 מנחת-שי: אשר תדרו: בספרי' מדוייקי' הדליית דגושה, וכ"כ חכחן. ובנסחאות כ"י מספרד
 ראיתי בגלינייהם בהללי תדרו, וגם^ד במכלול (דף צ"ג) כתו' בשם ר' יעקב בן אלעזר כי
 בספר הללי אשר בטוליטולא נמצא הדליית רפה, וכ"כ האפודי בשמו. [תדרו].

דברי הרד"ק מכלול דפוס ונציה כד ב

אמר דוד בן יוסף בן יעקב חל רע ישכילך

האלהים כי רוב פאי הפעלים

הנבלעות הן נונין כמו וון הנבלעות בהגיש ה'ביט

ורעיהם ופעמים היו נבלעות כמו מן יצב העיב,

ואן יצק העיק, והלכד

אין זה רק כפעל שעיני מצאנוה נבלעות בשרש

פעליהם צדיק כמו יצע לקח / ולפישנשתכשו

ינר ינב ינב ודומיהם בזה עכרים הרבה חסרו

ונספר הכחור כתנתי הלכד פא הפעל ו

הטעם למה כאן עס והכליעוה בדגש להקל

הצדיק ולא עס שאר א מעליהם, וברוב הפיל

אנתינות ע"ש / גם הדגש להקל יקחו / בראשית יד

תקחו / וכן בחסרי הנון בראשית לד

מצאנו רפים להקל / ישאו / יסעו / נסעה ונלכה / בראשית לג

ותתצו ה'במים / וכתב רבי יעקב בן אלעזר כי בספר יסעיה כב

הללי אשר בטוליטולא מצא וכל מבחר נדריכם

אשר תדרו בלי הדלת רפה / ויש מהפעלים האלה רבים יב

[*] כל זה אם ליש גרונית

והוא פ"ס האל מ ועין ק"א.

יבא"ר.

הערת רוטנברג מו"ל מכלול דפוס ליק, ע ב

לפי הערתו אין מקום להשמיט את הדגש במלה 'תדרו' כי למ"ד הפועל אינה גרונית.

קשה להאמין, מדקדק מובהק ר' אליהו בחור קורא לאות 'צדי'ק' במקום צד"י!

³⁷ [הפסוק 'ויושב יוסף' ודומיו, שהם עתיד מהפוך מבניין הפעיל (ולא צורת בינוני של קל) הם לשון אחרת ואינם כלולים במניין י"ז יושב המלאים].

^ט ויושב יוסף: בר' מז יא.

^ג חכחן: מנחת כחן, על אתר.

^ד במכלול: עא ע"א.

^ה האפודי: מעשה אפוד, הפרק הששה עשר, עמ' 100.

יב יד אשר: לשש, מ"ש. אשר: ד
מנחת-שי: כי אם במקום אשר-יבחר: בס"ס מלת אשר במקף לא באזלא. [אשר-יבחר].

יב יז מעשר: לשש, מ"ש. מעשר: ד
מנחת-שי: מעשר: כתב בעל א"ת שחעיין בשוא לבדו, וחדין עמו כמ"ש בנחמיה יז"ד ולמטה
בפ' עשר תעשר, וכן ראיתי בספרי כ"י ובדפוסים קדמונים, והמ"ם בלא מאריך. [מעשר].

יב יח ידך: לשש, מ"ש, מ"ג-ד איב יד טו. ידיך: ד
מנחת-שי: משלח ידך: חס' יז"ד בכל ספרי מדוייקי כ"י ודפוס ישינים. גם לא נמנה ב"מ"ג
בכלל י"א מלאי שנמס' סימנם באיוב י"ד, דליכא מינייהו רק ג' מל' באוריית'. וכ"כ חרמ"ה
ז"ל, את דמי אחיך מידך, חס' יז"ד קדים לכ"ף כתי, וכל לישנ' באוריית' חס' יז"ד כתי בר
מן ג' זכו, והם הכתובי במסרתנו. [ידך].

יב כ גבולך: ששור, מ"ש, מ"ג-ד ש"ז כו, מ"ק-לש שם. גבולך: ל
מנחת-שי: גבולך חס' וי"ו, ובחילופי ב"א וב"ג שבדפוס שנכתב מל' טעות הוא.
בספר החילופים מהד' ליפשיץ לא מצאתי.

יב כא צויתך: לשש, מ"ש, מ"ג-ד ב"ג יא. צויתך: ד; ואכלת לשש, מ"ש. ואכלת: ד
מנחת-שי: צויתך: חס' יז"ד בתרא בהעתק הללי ובכל ספרי כ"י מדוייקי ובספרי הדפוס
ישינים. וליכא באורייתא רק ב' מלאי דמלאי ב' בפ' בראשית בעניינא דחתם. וכ"כ חרמ"ה
ז"ל עליו, הדין ב' מלאי בתרין יז"ד כתי, ושאר' באוריית' מל' יז"ד קדמא' וחס' יז"ד תניין.
[צויתך]; ואכלת: בפשט, לא בגלגל. [ואכלת].

יב כג חוק: לש, מ"ש. חוק: ד
מנחת-שי: חוק: ברביע, לא זקף קטן. [חוק].

יב לא כל: ששור. כל: ל, מ"ש הדגש תמוה מאוד, כי בא אחרי הברה פתוחה.
מנחת-שי: כל דתועבת: חכ"ף בדגש.³⁹ [כל-תועבת?].

יג ג ונעבדם: לשש. ונעבדם: ד

^ז כמ"ש: מ"ש נחמ' י לט ('יעלו את מעשר'); דב' יד כג ('מעשר').

^ח במ"ג: מ"ג – ד איוב יד טו.

^ט חרמ"ה: י"ד.

^י את דמי אחיך: בר' ד יא.

^{יא} ובחילופי ב"א וב"ג: חילופים – ד.

^{יד} בפ' בראשית: בר' ג יא, יז.

^{טו} חרמ"ה: צו"ה.

³⁹ כך בכ"ל. בכ"י א: 'כל' דתועבת: חכ"ף בדגש ע"פ המסורת'. [תוכן החערה קשה, ואפשר שאין פה אלא טעות העתקה של גורצי שחתכוון להעתיק את דברי א"ת ('כל דתועבת רפה'), אך נגרר אחר השורה הקודמת].

מנחת-שי: **וְנַעֲבָדְדָם**: בקמץ חטוף בעי"ן כמו ^אולא תַעֲבָדְדָם. [וְנַעֲבָדְדָם].
המנחת-שי אינו דן בניקוד הנו"ן. ניקוד הפתח אינו נכון, וכנראה ונציה ניקד כך על פי הקריאה
הנהוגה שאינה מחלקת בין קמץ לפתח. מכל מקום ברור שהוא לא קרא את הנו"ן כחולם.
הניקוד ללא גרוניות הוא נִכְתָּבָם נִשְׁמָרָם, עקב הקושי לקרוא גרונית בשווא קיבלה העי"ן
תנועת קמץ חטוף¹⁹ (קטן), ובהידמות קיבלה אות השימוש לפנייה קמץ, אבל כיון שאין קמץ
חטוף בהברה פתוחה – הקמץ כאן הוא רחב. בניגוד למה שמלמדים ב'עברית החדשה'.

יג יב **וּכְלִי-יִשְׂרָאֵל: ד. וְכָל-יִשְׂרָאֵל: לֵשׁ. וְכָל-יִשְׂרָאֵל: מ"ש**
מנחת-שי: **וּכְלִי-יִשְׂרָאֵל**: בס"ס הקדמא ביו"ד לא בכ"ף. [וְכָל-יִשְׂרָאֵל].

יג יג **לֵשׁ, מ"ש. כִּי: ד**

מנחת-שי: **כִּי-תִשְׁמַע**: כן הוא בס"ס במאריך ובמקף. [כִּי-תִשְׁמַע].

יג טו **וְחִקְרָתָ: שְׂשׂוּד. וְחִקְרָתָ: ל** ההטעמה של לנינגרד אינה אפשרית. **וְחִקְרָתָ: שְׂשׂוּד**

יג יז **וְשִׁרְפָת בָּאֵשׁ: לֵשׁ שְׂשׂוּד. וְשִׁרְפָת בָּאֵשׁ: מ"ש**

מנחת-שי: **וְשִׁרְפָת בָּאֵשׁ**: בס"ס וְשִׁרְפָת בגלגל, באש ברביע, ואין בהם קדמא אזלא. [וְשִׁרְפָת
בָּאֵשׁ].

יד כ **הַעֲמִים: לֵשׁ, מ"ש. הַעֲמִים: ד**

יד יז **וְאֶת-הַרְחֵמָה: ל. וְאֶת: ש**

יד כא **לֹא תֹאכְלוּ: לֵשׁ, מ"ש. לֹא: ד**

מאורות נתן: **לֹא-תֹאכְלוּ כָל** מוקף [תשובה:] ל"כ [=לא כן] אלא לֹא ג"כ במונח

מנחת-שי: **לֹא תֹאכְלוּ כָל**: בגלגל לא במקף, ומלת כָל רפה. [לֹא תֹאכְלוּ כָל-נִבְלָה].

יד כג **מַעֲשֵׂר-מַעֲשֵׂר** בדומה לעיל יב יז.

מנחת-שי: **מַעֲשֵׂר**: בספרי' מדוייקי' כ"י העי"ן בשווא לבדו, ובלא מאריך במ"ם, וכ"כ בעל א"ת.
ודגמתו את כָל מַעֲשֵׂר תבואתך ^{כז}שבסמוך. ומה שיש לפקפק בזה ^{כח}אבאר בגחמיה ס"י יו"ד
בעזרת העוזר יתברך שמו. [מַעֲשֵׂר].

יד כו **תִּשְׁאַלְךָ: ל, הַס. תִּשְׁאַלְךָ: שֵׁשׁ; שֵׁשׁ: לֵשׁ, מ"ש. שֵׁשׁ: ד** ונציה לא הדגיש אתי
מרחיק. מנחת-שי: **ואכלת שֵׁשׁ**: השי"ן דגושה. [שֵׁשׁ].

^א ולא תַעֲבָדְדָם: שמו' כ ד; כג כד; דב' ה ח.

¹⁹ השווה לחילוף יִשְׁמָרוּ-יַעֲבָדוּ, אלא ששם פתח וכאן קמץ חטוף.

^{כז} שבסמוך: לחלץ פס' כח.

^{כח} אבאר: מ"ש נחמ' י לט ('יעלו את מעשר').

טו ד לא יהיה-בָּךְ: לשש, מ"ש? לא-יהיה בָּךְ: ד. לא-יהיה בָּךְ: מ"ש?
 מנחת-שי: **לא יהיה-בָּךְ**: מלת לא במאריך, ואין בה מקף. יהיה, במאריך לבד ביו"ד, ובמקף
 בין שתי המלות, לפיכך בי"ת בָּךְ דגושה מדין דחיק, וכן הוא בס"ס, >אבל בספרי אחר"
 מלת יהיה במירכא ביו"ד שנייה, ואין מקף אחריו, ולפיכך חבי"ת רפח. <[לא יהיה-בָּךְ].

טו ה שמוע: לשד. שמוע: ש משונה למדיי.

טו ז בארצך: לד. בארצך: ש

טו ח תעביטנו: לשד, רמ"ה, מ"ק-ד. תעביטנו: ש, מ"ק-ש

טו יא אֶת־: לש, ב"א. אֶת־: ש, ב"נ

טו יד ומגרנך: לש. ומגרנך: ש; ומיקבך: לשש, מ"ש. ומיקבך: ד
 מנחת-שי: **ומיקבך**: חבי"ת רפח. [ומיקבך].

טו טו היית: לש. היית: שד במלים מובנות מאליהן שהן מלעיל לפעמים כתבי היד מוותרים
 על הסימון הכפול.

טו יח בשלחך לשש, מ"ש. בשלחך: ד; משנה: לשש, מ"ש, מ"ג-ד יהושע ח לב. משנה: ד
 מנחת-שי: **בשלחך**: חטעם בימין חכ"ף, כי אינו פשט, רק קדמא. [בשלחך].
 ההבדל בין אזלא (קדמא) ובין פשטא במלים שהטעם באות האחרונה הוא שהקדמא בימין
 האות או באמצעה, ופשטא – בקצה השמאלי²⁰.

טו כ תאכלנו: לשש, מ"ש. תאכלנו: ד; טו כ/כב תאכלנו: ששד. תאכלנו: ל
 מנחת-שי: **תאכלנו** "הראשון: חתי"ז רפח. [תאכלנו].
 לעניין החטף בכ"ף הרי זו שיטת כתר ארם צובה וכן בעדות מאורות נתן בטז טו.

טז ב אשר-יבחר ה¹⁶: ל, ב"א. אשר: ששד, ב"נ הערה 16

הטעמת ב"א היא בניגוד לכללי הטעמים. תראה שזה טעמה: הכיטור 'במקום אשר יבחר ה' (כלי 'אלהיד') מצוי עוד ברב יב יד; טו כ; ט
 טו. בשלושת המקומות האלה 'אשר' מוקף על פי כללי הטעמים; ולפיכך הוא מוקף, לדעת ב"א, גם כאן – בניגוד לכללי הטעמים.

טז טו כָּל לשש, מ"ש. כָּל־: ד נוסח כ"י ומ"ש מאושר ע"י מאורות נתן.
 מנחת-שי: **כָּל תבואתך**: בדפ"ו קדמון ובספרי כ"י מדוייקי' חכ"ף בחולם ובשופר הפוך, לא
 בקמץ ומקף, זכ"כ א"ת. [כָּל].

טז טז יראה כל-זכורך: לשש. יראה כל-זכורך: ד

²⁰ בדפוסים חדשים יש הבחנה דקה: פשטא קדמא
 " הראשון: פסוקנו (בניגוד לפס' כב).

הפטרת ראצה

ישע' נד יז תקים: אל. תקים: ק

נה א א'י: אל. א'י: ק

ב תשקל: אל, ב"א. תשקל: ק, ב"נ, בלוא: אק. בלוא: ל

בלוא (2): אל, מ"ש, מ"ג-אד. בלא: ד

מנחת שי: בלוא לשבעה - ברוב הספרים מלא וא"ו ואל"ף כחברו שבפסוק הקודם והם ו' מלאים ע"פ המסורת ושנים אחרים הם ועמי המיר כבודו בלוא יועיל (ירמיהו ב, יא) אם ישך הנחש בלוא לחש (קהלת י, יא):

ארבעה מנויים בשני הפסוקים האלה ומנחת שי מונה את השנים הנותרים.

ה ולקדוש: לקד. ולקדוש: א הכריע בניגוד לכתר ארם-צובה.

תן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע ונשמר באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://p=272195#p272195&t=10317&http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים

בכתובת: franklashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺